

NOMVALLEX: **Valenční slovník** **českých substantiv a adjektiv**

Veronika Kolářová, Anna Vernerová, Jana Klímová

Ústav formální a aplikované lingvistiky
Matematicko-fyzikální fakulta
Univerzita Karlova, Praha

Osnova

- NomVallex: koncepce a anotační schéma
- Derivační typy zachycené ve slovníku NomVallex
- Systémové a nesystémové valenční chování substantiv a adjektiv
- Výsledky automatického srovnání valenčních rámců substantiv nebo adjektiv a jejich základových slov
- Valence deadjektivních substantiv
- PyVallex: nástroj pro zpracování slovníkových dat

VALency LEXicons na UFALu

- Valenční teorie Funkčního generativního popisu
  - Panevová (1974-75, 1980, 1998, 2000), Piřha (1981, 1982)

PDT-

Ureřová a kol., 2021
SLOVESA , SUBSTANTIVA, ADJEKTIVA, ADVERBIA

CzEng

Ureřová a kol., 2016
SLOVESA

Vallex

Nom

Kolářová a kol., 2020
SUBSTANTIVA, ADJEKTIVA

Lopatková a kol., 2020
SLOVESA

Eng

Cinková a kol., 2021
SLOVESA

NOMVALLEX: Valenční slovník substantiv a adjektiv

vykládání1 *impf* vyložení1 *pf*

[blu-n-vykládání1-vyložení1-1]

ACT^{obl}_{2, 7, pos} PAT^{obl}_{2, pos} DIR1^{obl} DIR^{typ}

derivedFrom blu-v-vykládat1-vyložit1-1 ACT_{1→2, 7, pos} PAT_{4→2, pos} DIR1 DIR

synon *impf* přemístování ven

pf přemístění ven

examplerich *impf*

PAT+DIR1+DIR3 vykládání.PRED zboží.PAT z košíku.DIR1 do auta.DIR3

ACT+PAT nakládání zboží odesílatelem nebo vykládání.PRED zboží.PAT příjemcem.ACT

PAT Jen v případě vápence pro odsíření trvá jeho.PAT průběžné vykládání.PRED déle.

pf

ACT+PAT uložením nebo vyložením.PRED zásilky.PAT odesílatelem.ACT

NOMVALLEX: Valenční slovník substantiv a adjektiv

Lexém: jednotka sdružující množinu forem (reprezentovanou skupinou lemmat) a významů

lexém

vykládání1 *impf* vyložení1 *pf*

lexikální jednotka

[blu-n-vykládání1-vyložení1-1]

valenční rámec

- aktanty
- volná doplnění
- morfemtické formy
- obligatornost

ACT ^{obl}_{2, 7, pos} PAT ^{obl}_{2, pos} DIR1 ^{obl} DIR ^{typ}

derivedFrom blu-v-vykládat1-vyložit1-1 ACT _{1→2, 7, pos} PAT _{4→2, pos} DIR1 DIR

synon *impf* přemístování ven

pf přemístění ven

kombinace valenčních doplnění

examplerich

impf

PAT+DIR1+DIR3 vykládání.PRED zboží.PAT z košíku.DIR1 do auta.DIR3

ACT+PAT nakládání zboží odesílatelem nebo vykládání.PRED zboží.PAT příjemcem.ACT

PAT Jen v případě vápence pro odsíření trvá jeho.PAT průběžné vykládání.PRED déle.

pf

ACT+PAT uložením nebo vyložením.PRED zásilky.PAT odesílatelem.ACT

korpusové doklady

- ČNK SYNv8
- Araneum
- Bohemicum
- Maximum

NOMVALLEX: Valenční slovník substantiv a adjektiv

Lexém: jednotka sdružující množinu forem (reprezentovanou skupinou lemmat) a významů

lexém

lexikální jednotka

valenční rámec

vykládání1 *impf* vyložení1 *pf*

[blu-n-vykládání1-vyložení1-1]

- aktanty
- volná doplnění
- morfemtické formy
- obligatornost

ACT ^{obl}_{2, 7, pos} PAT ^{obl}_{2, pos} DIR1 ^{obl} DIR ^{typ}

derivedFrom blu-v-vykládat1-vyložit1-1 ACT _{1→2, 7, pos} PAT _{4→2, pos} DIR1 DIR

synon *impf* přemístování ven

pf přemístění ven

základová LU (VALLEX) změny ve valenci

kombinace valenčních doplnění

examplerich

impf

PAT+DIR1+DIR3 vykládání.PRED zboží.PAT z košíku.DIR1 do auta.DIR3

ACT+PAT nakládání zboží odesílatelem nebo vykládání.PRED zboží.PAT příjemcem.ACT

PAT Jen v případě vápence pro odsíření trvá jeho.PAT průběžné vykládání.PRED déle.

pf

ACT+PAT uložení nebo vyložení.PRED zásilky.PAT odesílatelem.ACT

korpusové doklady

- ČNK SYNv8
- Araneum
- Bohemicum
- Maximum

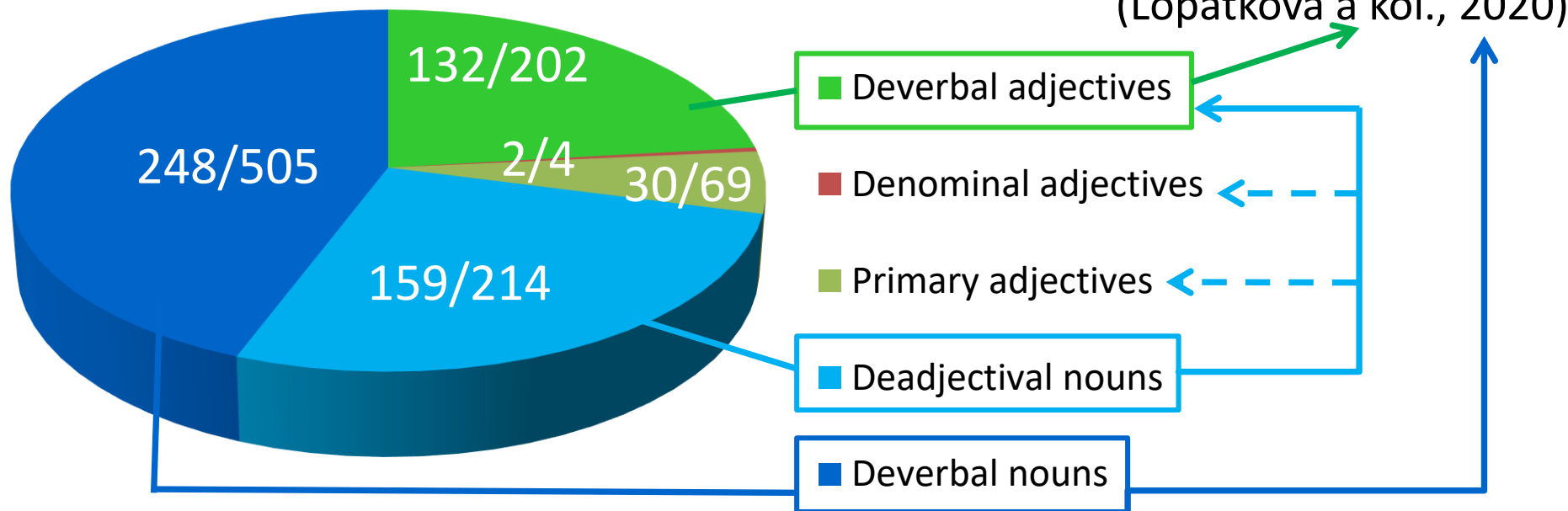
Rozložení substantiv a adjektiv

- Provázané derivačně příbuzné lexikální jednotky ⇒ **Možnost srovnání** jejich valenčních vlastností
- Celkem: 994 lexikálních jednotek v 541 lexémech

Počet lexémů /
lexikálních jednotek (významů)

VALLEX

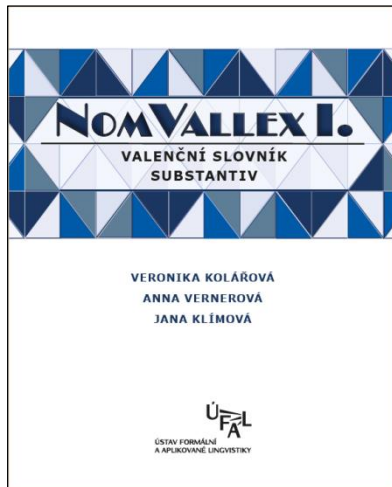
Valenční slovník českých sloves
(Lopatková a kol., 2020)

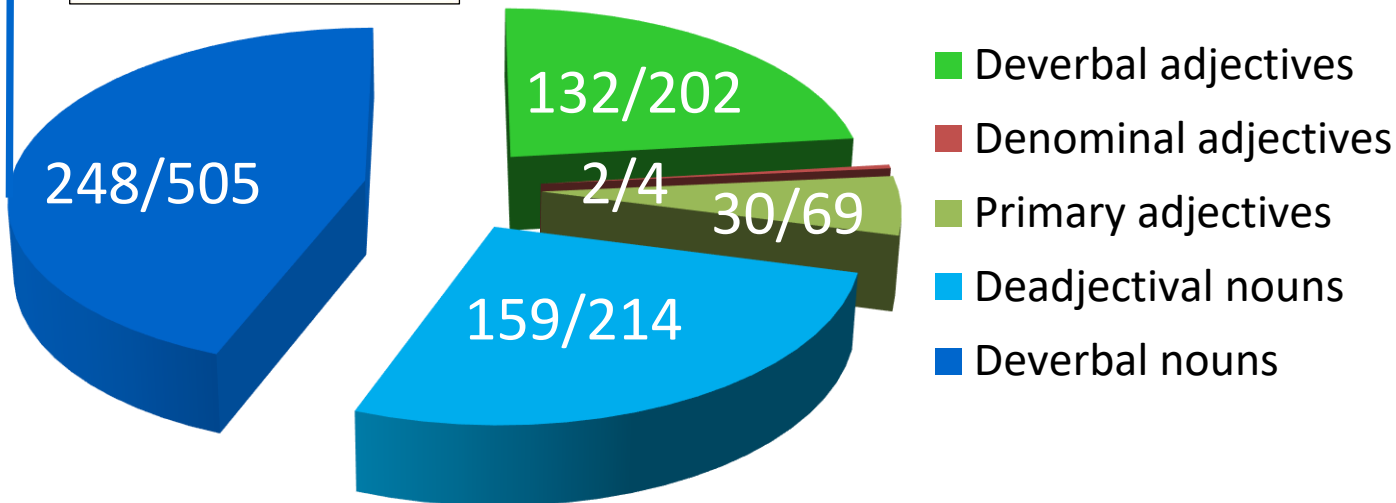
NOMVALLEX: Rozložení anotací v čase

→ GA16-02196S: 2016-2018

Valenční slovník českých substantiv založený na korpusu

- <https://ufal.mff.cuni.cz/nomvallex>
- Kolářová a kol., 2020

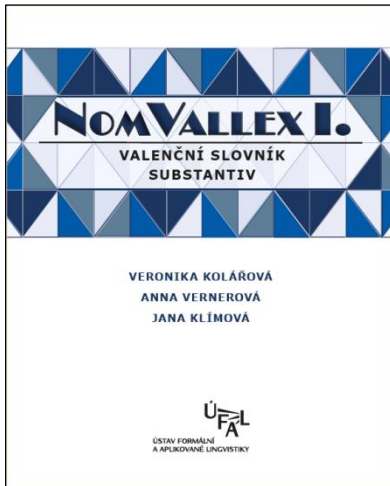

NOMVALLEX: Rozložení anotací v čase

→ GA16-02196S: 2016-2018

Valenční slovník českých substantiv založený na korpusu

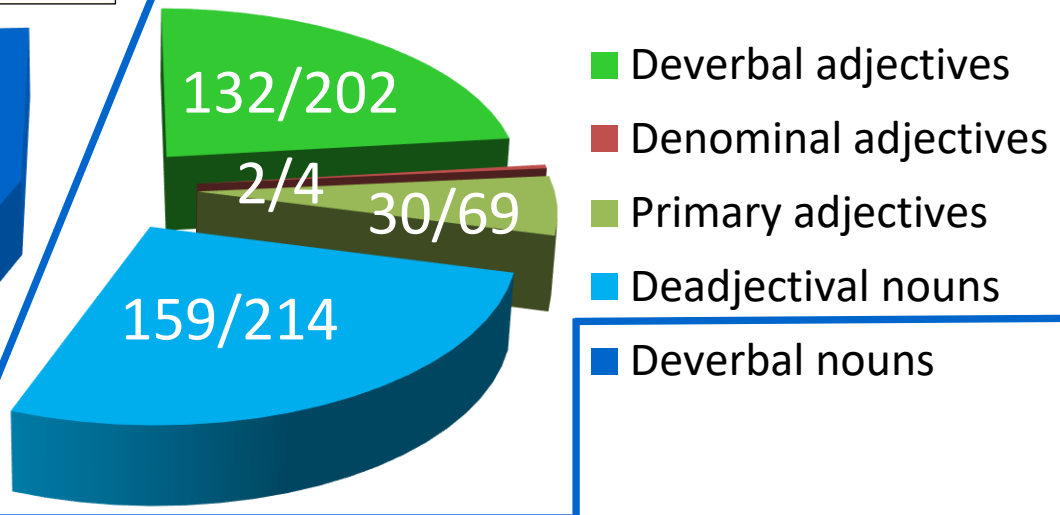

- <https://ufal.mff.cuni.cz/nomvallex>
- Kolářová a kol., 2020

→ GA19-16633S: 2019-2021

Valence neslovesných predikátů. Rozšíření valenčních studií na adjektiva a deadjektivní substantiva

- Data: publikace konec roku 2021

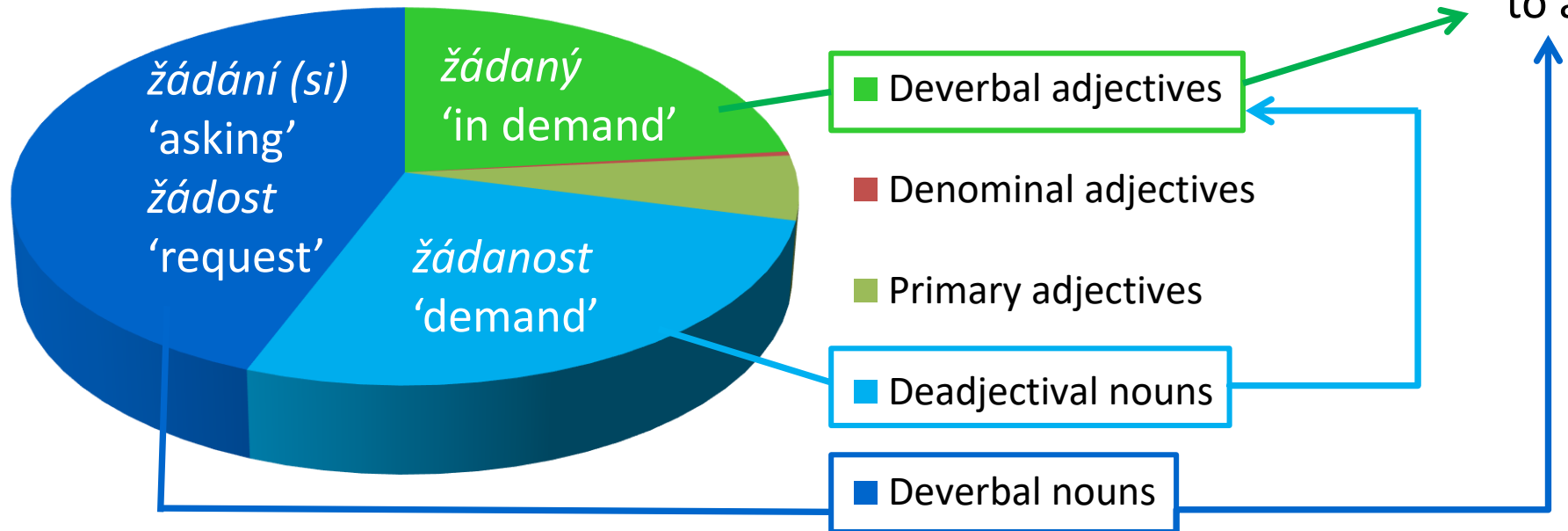

Rozložení substantiv a adjektiv

- Provázané derivačně příbuzné lexikální jednotky ⇒
Možnost srovnání jejich valenčních vlastností

Příklady provázaných lexikálních jednotek

VALLEX
žádat
'to ask'

Provázání lexikálních jednotek

NomVallex:
Deverbální substantiva
„na -ní/-tí“
(kmenové deriváty, např.
namít-nu-t-í / namít-á-n-í,
žád-á-n-í)

VALLEX:
Slovesa

NomVallex:
Deverbální substantiva
s různými sufixy,
např., *-ba, -ka, -ost* nebo *-Ø*
(kořenové deriváty, např.
námit-ka, žád-ost)

žádání-1 →
něčí.ACT žádání něčeho.PAT
od někoho.ORIG
-derivedFrom: **žádat-1**

žádat-1
někdo.ACT žádá něco.PAT
od někoho.ORIG

žádání-2 →
něčí.ACT žádání
někoho.ADDR o něco.PAT
-derivedFrom: **žádat-2**

žádat-2 ←
někdo.ACT žádá někoho.ADDR
o něco.PAT

žádost-1
něčí.ACT žádost někomu.ADDR
o něco.PAT
-derivedFrom: **žádat-2**

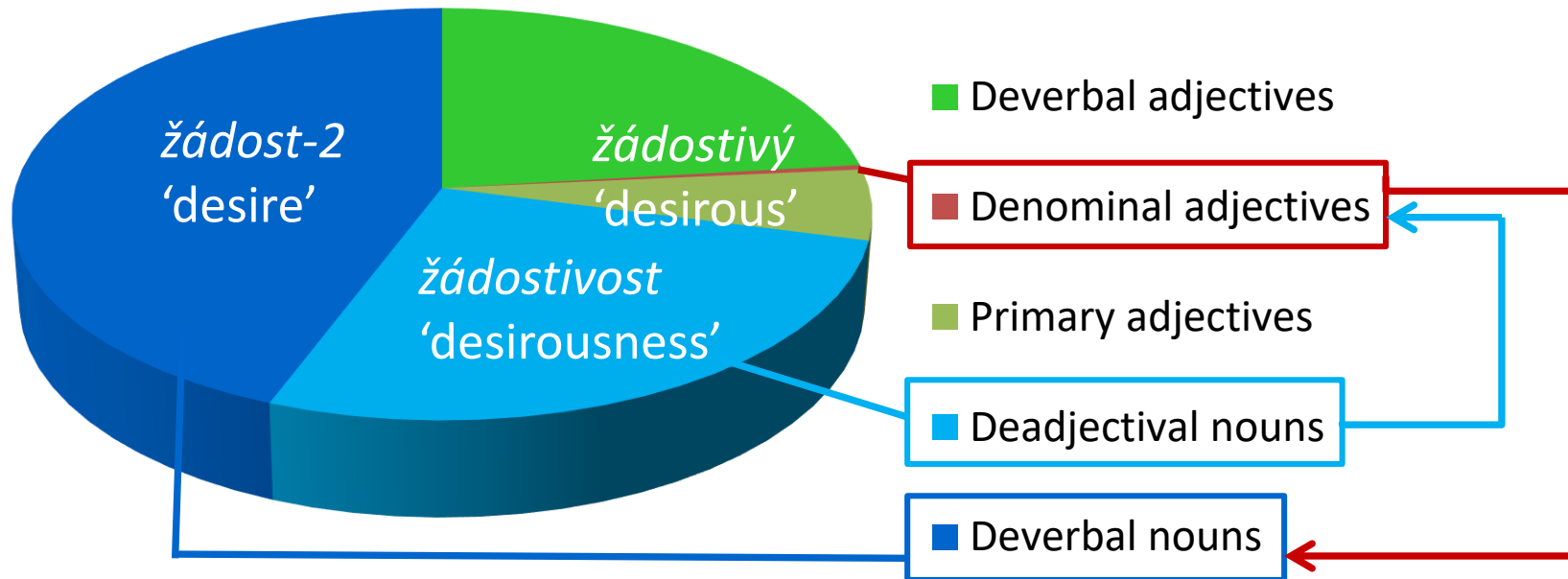

žádost-2
něčí.ACT žádost po čem.PAT
-derivedFrom: **Vallex-no**

Rozložení substantiv a adjektiv

- Provázané derivačně příbuzné lexikální jednotky ⇒
Možnost srovnání jejich valenčních vlastností

Příklady provázaných lexikálních jednotek

Derivační typy ve slovníku NOMVALLEX

→ kmenové deriváty (*žádání, čtení, namítání-namítnutí*)

→ kořenové deriváty (*žádost, četba, námitka*)

Sémantické třídy:

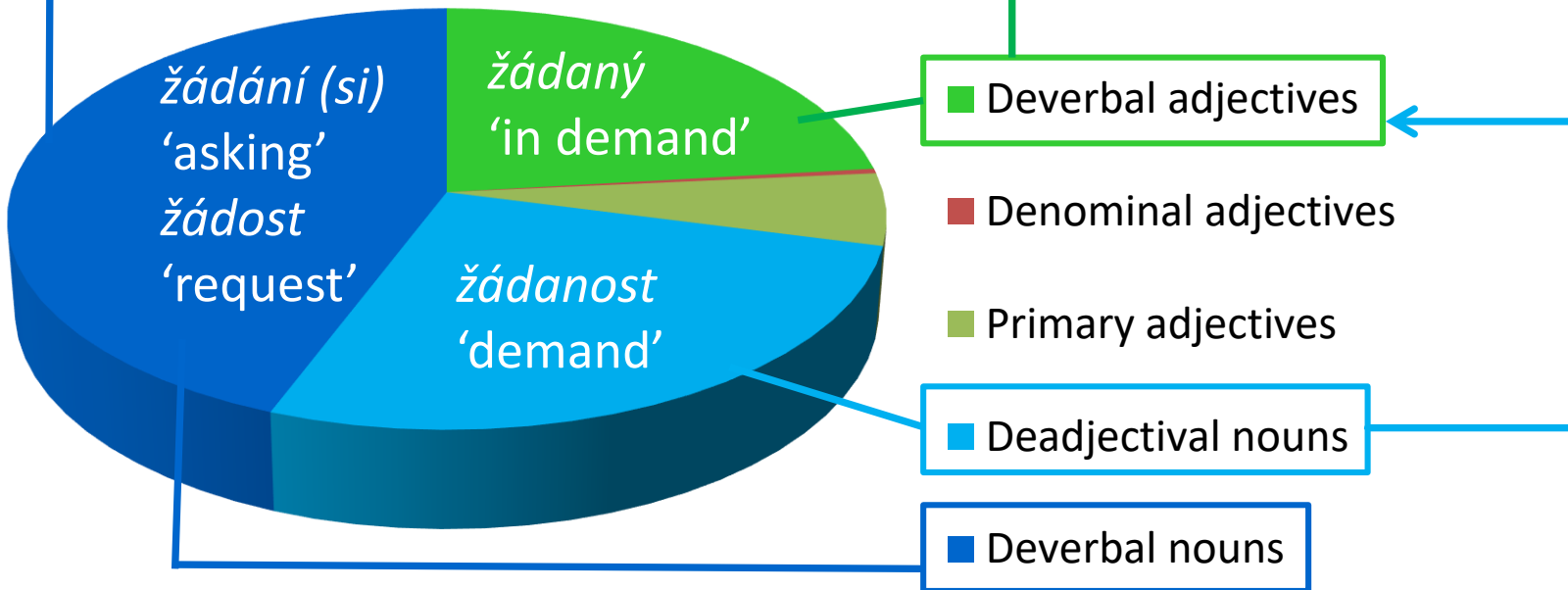
Communication

Mental action

Psych state

Deverbální adjektivum - deverbální derivát s adjektivní flexí:

podezírající -- *podezřelý* -- *podezíraný* *podezíratelný* *podezíravý* -- *podezřelý*

Typy deverbálních adjektiv a deadjektivních substantiv

Adj. typ	Slovesný tvar, ze kterého je odvozeno	<i>podezírat</i> ^{impf}	<i>rozpadat se</i> ^{impf} – <i>rozpadnout se</i> ^{pf}	
(i)	přechodník přítomný	<i>podezírající</i>	<i>rozpadající se</i>	
(ii)	přechodník minulý	-	<i>rozpadnuvší se</i>	
(iii)	minulý kmen; sufix -l(-ý)	<i>podezřelý</i>	<i>rozpadlý</i>	
(iv)	příčestí trpné (pf nebo impf)	<i>podezíraný</i>	-	
(iv')	příčestí trpné reflexivního intransitivního slovesa (typ. pf)	-	<i>rozpadnutý</i>	
	Vyjadřující			
(v)	potenciální zasažení dějem; sufix -telný	<i>podezíratelný</i>	<i>rozpadnutelný</i>	
(vi)	vlastnost plynoucí z tendence opakovat děj; různé sufixy	<i>podezíravý</i>	<i>rozpadavý</i>	
(vii)	účel; sufix -cí, např. krycí	-	<i>rozpadací</i>	
(viii)	konkrétum, většinou osoba	<i>podezřelý</i>	-	

Typy deverbálních adjektiv a deadjektivních substantiv

Adj. typ	Slovesný tvar, ze kterého je odvozeno	<i>podezírat</i> ^{impf}	<i>rozpadat se</i> ^{impf} – <i>rozpadnout se</i> ^{pf}	Deadjektivní substantivum
(i)	přechodník přítomný	<i>podezírající</i>	<i>rozpadající se</i>	--- (varianta -nost, např. žádoucnost)
(ii)	přechodník minulý	-	<i>rozpadnuvší se</i>	---
(iii)	minulý kmen; sufix -l(-ý)	<i>podezřelý</i>	<i>rozpadlý</i>	<i>posedlost</i> <i>závislost</i>
(iv)	příčestí trpné (pf nebo impf)	<i>podezíraný</i>	-	<i>předurčenost</i> <i>žádanost</i>
(iv')	příčestí trpné reflexivního intransitivního slovesa (typ. pf)	-	<i>rozpadnutý</i>	<i>odhodlanost</i> <i>oddanost</i>
	Vyjadřující			
(v)	potenciální zasažení dějem; sufix -telný	<i>podezíratelný</i>	<i>rozpadnutelný</i>	<i>ovladatelnost</i> <i>použitelnost</i>
(vi)	vlastnost plynoucí z tendence opakovat děj; různé sufixy	<i>podezíravý</i>	<i>rozpadavý</i>	<i>podezíravost</i> <i>vnímavost</i>
(vii)	účel; sufix -cí, např. krycí	-	<i>rozpadací</i>	---
(viii)	konkrétum, většinou osoba	<i>podezřelý</i>	-	---

Kategoriální význam substantiv a adjektiv

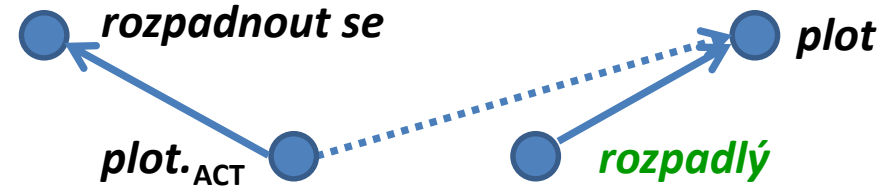
- Význam odpovídající některé ze základních sémantických kategorií
  - substance, vlastnost, událost (děj, proces, stav), okolnost, kvantita (Čermák, 2011)
  - (+) abstraktní výsledek děje

Kategoriální význam	Deverbální substantiva	Deverbální adjektiva	Deadjektivní substantiva
událost	<i>potěšení bližních dárkem</i>	<i>porota rozhodující o cenách</i> <i>muž přeživší havárii</i>	???
abstraktní výsledek děje	<i>jejich potěšení ze hry</i> <i>pohled na život</i> <i>hrůza z advokátů</i>	???	<i>libost nad čím</i> <i>povinnost</i> <i>jistota</i> ???
vlastnost	<i>důvtip generálů</i> <i>jeho předpoklady ke studiu</i>	<i>rozhodující okamžik</i> <i>chlapec vnímavý k okolí</i>	<i>vnímavost k okolí</i> <i>přitažlivost</i>
substance	<i>sladké potěšení jménem</i> <i>Fidorka</i> <i>pohled od kamarádky</i>	<i>můj známý</i> <i>zatknout dva podezřelé</i> <i>pátrat po přeživších havárie</i>	<i>venkovská</i> <i>usedlost</i>
kontejner (funktor MATerial)	<i>počet včelstev</i> <i>je tu hrůza prachu</i>	???	<i>bohatství forem</i>

Adjektivní pasivní valence

- Adjectives usually have one valency slot which is filled with the noun they modify (Boguslavsky, 2003)

- tzv. pasivní valence
- *rozpadlý plot*

- Nemůže být na povrchu vyjádřena jako adjektivní doplnění
- V případě deverbálních adjektiv pasivní valence odpovídá nějakému valenčnímu doplnění základového slovesa (Piřha, 1982)

- policie**._{ACT} **podezírá** **politika**._{ADDR} z podvodu._{PAT} / že podvádí._{PAT}
- politik** (**ADDR**) **podezíráný** policií._{ACT} z podvodu._{PAT} / že podvádí._{PAT}
- policie** (**ACT**) **podezíravá** k politikovi._{ADDR}, že podvádí._{PAT} / *z podvodu._{PAT}

- NomVallex: pasivní valence je uvedena ve valenčním rámci, přičemž místo formy vyjádření daného valenčního doplnění je použita šipka směřující nahoru

– **podezíráný**: ACT_(Ins,od+Gen) PAT_(z+Gen,že) **ADDR**_(↑)

– **podezíravý**: ADDR_(k+Dat) PAT_(že) **ACT**_(↑)

Typ	Počet lexikálních jednotek			Celkem
	Pasivní valence v NomVallexu			
	ACT(↑)	ADDR(↑)	PAT(↑)	
(i)	9 <i>rozhodující</i>	-	-	9
(ii)	5 <i>poznavší</i>	-	-	5
(iii)	25 <i>dbalý</i>	2 <i>podezřelý</i>	1 <i>vzniklý</i>	28
(iv)	10 <i>nadšený</i>	5 <i>podezíraný</i>	19 <i>povoláný</i>	34
(iv')	11 <i>odhodlaný</i>	-	-	11
(v)	3 <i>poddajný</i>	1 <i>podezíratelný</i>	17 <i>přijatelný</i>	21
(vi)	71 <i>podezíravý</i>	-	15 <i>přitažlivý</i>	86

Typ	Počet lexikálních jednotek			Celkem
	Pasivní valence v NomVallexu			
	ACT(↑)	ADDR(↑)	PAT(↑)	
(i)	9 <i>rozhodující</i>	-	-	9
(ii)	5 <i>poznavší</i>	-	-	5
(iii)	25 <i>dbalý</i>	2 <i>podezřelý</i>	1 <i>vzniklý</i>	28
(iv)	10 <i>nadšený</i>	5 <i>podezíraný</i>	19 <i>povoláný</i>	34
(iv')	11 <i>odhodlaný</i>	-	-	11
(v)	3 <i>poddajný</i>	1 <i>podezíratelný</i>	17 <i>přijatelný</i>	21
(vi)	71 <i>podezíravý</i>	-	15 <i>přitažlivý</i>	86

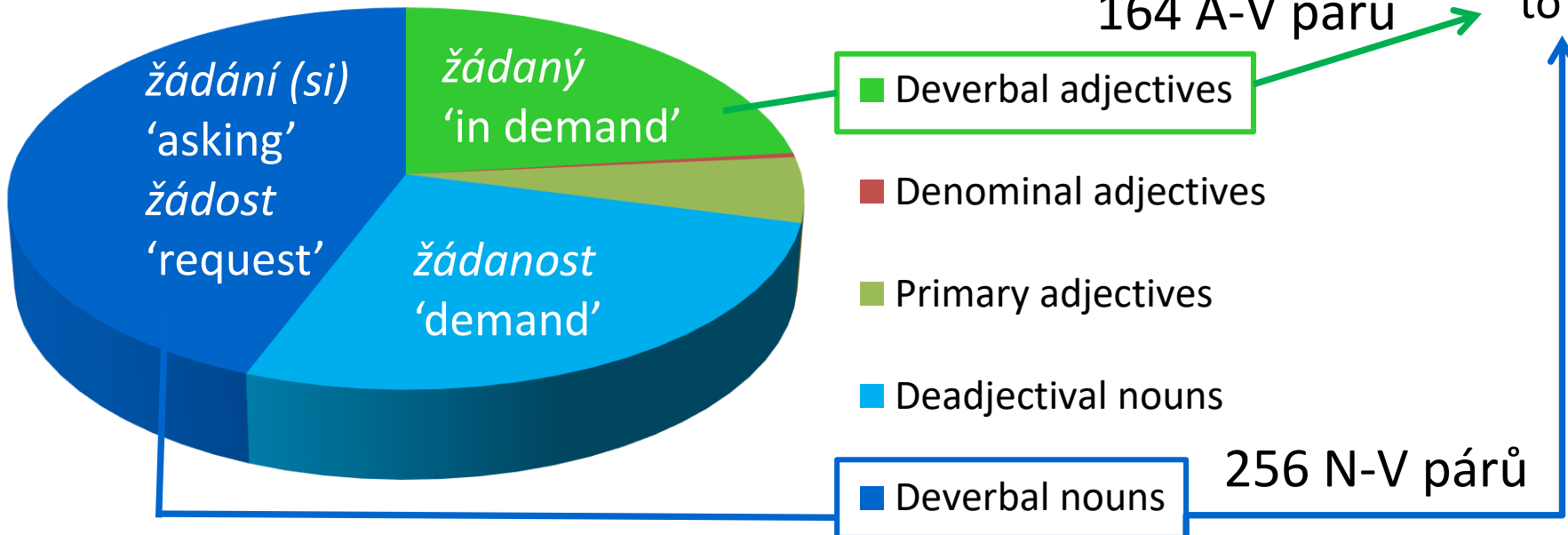
Typ	Počet lexikálních jednotek			Celkem
	Pasivní valence v NomVallexu			
	ACT(↑)	ADDR(↑)	PAT(↑)	
(i)	9 <i>rozhodující</i>	-	-	9
(ii)	5 <i>poznavší</i>	-	-	5
(iii)	25 <i>dbalý</i>	2 <i>podezřelý</i>	1 <i>vzniklý</i>	28
(iv)	10 <i>nadšený</i>	5 <i>podezíraný</i>	19 <i>povoláný</i>	34
(iv')	11 <i>odhodlaný</i>	-	-	11
(v)	3 <i>poddajný</i>	1 <i>podezíratelný</i>	17 <i>přijatelný</i>	21
(vi)	71 <i>podezíravý</i>	-	15 <i>přitažlivý</i>	86

Srovnání valenčního chování derivačně příbuzných lexikálních jednotek

- Provázané derivačně příbuzné lexikální jednotky ⇒
Možnost srovnání jejich valenčních vlastností
- Předpoklad, že odvozené jednotky do určité míry reflektují valenční vlastnosti svých základových slov
  - hypotéza tzv. dědičnosti valence (např. Booij, 2007 x Detges, 2004)
  - systémové a nesystémové valenční chování (Kolářová, 2014)

VALLEX
žádat
'to ask'

164 A-V párů

Systemové a nesystemové valenční chování

Jaké valenční chování je systemové? ⇒
Specifikace nesystemového valenčního chování

Automatické srovnání valenčních rámců
vybraných lexikálních jednotek
a jejich základových slov

Valenční chování lexikální jednotky často záleží na
jejím derivačním typu a/nebo na jejím
kategoriálním významu

Systemové a nesystemové valenční chování

- Vlastnosti valenčních doplnění zkoumané lexikální jednotky ve srovnání se základovou lexikální jednotkou:
  - počet valenčních doplnění (adjektiva: jeden slot odpovídá pasivní valenci)
  - typ valenčních doplnění
  - morfematické formy

Systemové valenční chování

- Vlastnosti valenčních doplnění zkoumané lexikální jednotky ve srovnání se základovou lexikální jednotkou:

– počet valenčních doplnění (adjektiva: jeden slot odpovídá pasivní valenci)	
– typ valenčních doplnění	Žádná změna
– morfematické formy	Žádná změna nebo systémové změny

Nesystémové valenční chování

- Vlastnosti valenčních doplnění zkoumané lexikální jednotky ve srovnání se základovou lexikální jednotkou:

– počet valenčních doplnění (adjektiva: jeden slot odpovídá pasivní valenci)	
– typ valenčních doplnění	Jakákoliv změna
– morfemtické formy	Nesystémové formy

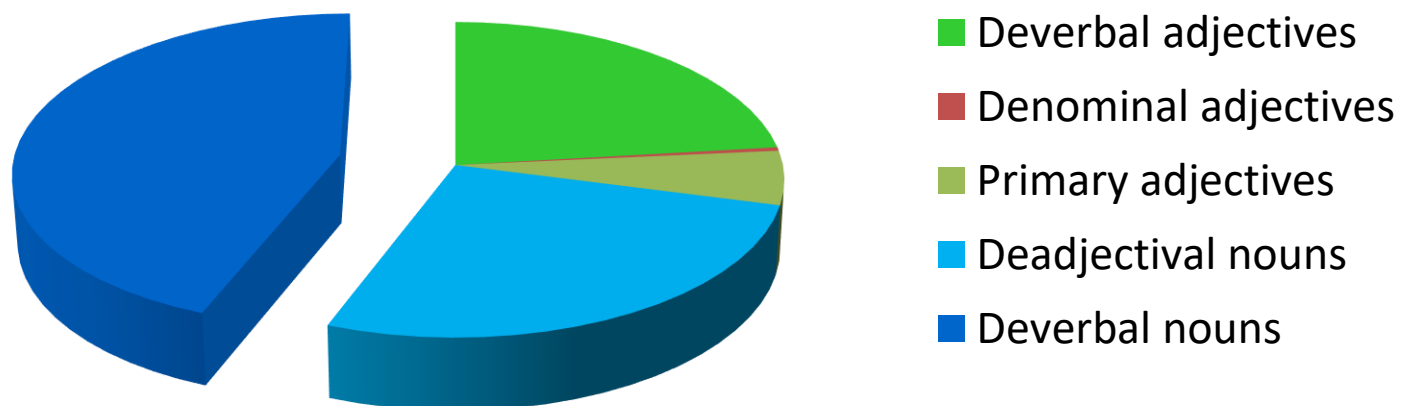
- Je zpravidla spojeno se změnou (posunem) v kategoriálním nebo lexikálním významu dané lexikální jednotky oproti významu základové lexikální jednotky

Systemové a nesystemové valenční chování

- Vlastnosti valenčních doplnění zkoumané lexikální jednotky ve srovnání se základovou lexikální jednotkou:
  - počet valenčních doplnění (adjektiva: jeden slot odpovídá pasivní valenci)
  - typ valenčních doplnění
  - morfemtické formy
- **Automatická procedura**
  - zkontroluje, jestli valenční rámec dané lexikální jednotky odpovídá systémovému valenčnímu doplnění
  - jakýkoliv rozdíl oproti systémovému valenčnímu chování označí jako projev nesystemového valenčního chování a zaznamená do atributu valdiff (rozdíl ve valenci)
  - zaměření pouze na aktanty

NOMVALLEX:

Deverbální substantiva

Srovnání valenčních vlastností: Kmenové vs. kořenové deriváty

žádat *impf* **žádávat** *iter*

[blu-v-žádat-2]

ACT^{obl}₁ ADDR^{obl}₄ PAT^{obl}_{o+4, inf, aby, at', zda, že}

žádat zaměstnavatele_{Ak}.ADDR o práci.PAT

Kmenový derivát:

žádání (*si*) *impf*

[blu-n-žádání-si-2]

ACT^{obl}_{2, 7, pos} ADDR^{obl}_{2, pos} PAT^{obl}_{o+4, aby, at', zda}

žádání zaměstnavatele_{Gen}.ADDR o práci.PAT

derivedFrom blu-v-žádat-2 ACT_{1 → 2, 7, pos} ADDR_{4 → 2, pos} PAT_{o+4, aby, at', zda, inf, že}

Kořenový derivát:

žádost *no-aspect*

žádost zaměstnavateli_{Dat}.ADDR o práci.PAT

ACT^{obl}_{2, pos, od+2} ADDR^{obl}_{3, k+3} PAT^{obl}_{2, k+3, na+4, o+4, po+6, inf, aby, at', zda, že}

derivedFrom blu-v-žádat-2 ACT_{1 → 2, pos, od+2} ADDR_{3, k+3, 4} PAT_{o+4, inf, aby, at', zda, že, 2, k+3, na+4, po+6}

Srovnání valenčních vlastností: Kmenové vs. kořenové deriváty

žádat *impf* **žádávat** *iter*

[blu-v-žádat-2]

ACT^{obl} 1 ADDR^{obl} 4 PAT^{obl} o+4, inf, aby, at', zda, že

žádat zaměstnavatele_{Ak}.ADDR o práci.PAT

Kmenový derivát:

žádání (*si*) *impf*

[blu-n-žádání-si-2]

ACT^{obl} 2, 7, pos ADDR^{obl} 2, pos PAT^{obl} o+4, aby, at', zda
derivedFrom blu-v-žádat-2 ACT 1 → 2, 7, pos ADDR 4 → 2, pos PAT o+4, aby, at', zda, *inf, že*

žádání zaměstnavatele_{Gen}.ADDR o práci.PAT

Kořenový derivát:

žádost *no-aspect*

žádost zaměstnavateli_{Dat}.ADDR o práci.PAT

ACT^{obl} 2, pos, od+2 ADDR^{obl} 3, k+3 PAT^{obl} 2, k+3, na+4, o+4, po+6, inf, aby, at', zda, že
derivedFrom blu-v-žádat-2 ACT 1 → 2, pos, od+2 ADDR 3, k+3, 4 PAT o+4, inf, aby, at', zda, že, 2, k+3, na+4, po+6

Srovnání valenčních vlastností: Kmenové vs. kořenové deriváty

žádat *impf* **žádávat** *iter*

[blu-v-žádat-2]

ACT^{obl}₁ ADDR^{obl}₄ PAT^{obl}_{o+4, inf, aby, at', zda, že}

*žádat zaměstnavatele*_{Ak}.ADDR o práci.PAT

Kmenový derivát:

žádání (si) *impf*

[blu-n-žádání-si-2]

ACT^{obl}_{2, 7, pos} ADDR^{obl}_{2, pos} PAT^{obl}_{o+4, aby, at', zda}

*žádání zaměstnavatele*_{Gen}.ADDR o práci.PAT

derivedFrom blu-v-žádat-2 ACT_{1 → 2, 7, pos} ADDR_{4 → 2, pos} PAT_{o+4, aby, at', zda, inf, že}

Kořenový derivát:

žádost *no-aspect*

*žádost zaměstnavateli*_{Dat}.ADDR o práci.PAT

ACT^{obl}_{2, pos, od+2} ADDR^{obl}_{3, k+3} PAT^{obl}_{2, k+3, na+4, o+4, po+6, inf, aby, at', zda, že}

derivedFrom blu-v-žádat-2 ACT_{1 → 2, pos, od+2} ADDR_{3, k+3, 4} PAT_{o+4, inf, aby, at', zda, že, 2, k+3, na+4, po+6}

Systemové valenční chování deverbálních substantiv

- Vlastnosti valenčních doplnění zkoumané lexikální jednotky ve srovnání se základovou lexikální jednotkou:

– počet valenčních doplnění (adjektiva: jeden slot odpovídá pasivní valenci)

– typ valenčních doplnění

Žádná změna

– morfematické formy

Žádná změna nebo systémové změny

Verbal form	→	Adnominal systemic form
Nom		Gen , Ins, pos , <i>od</i> +Gen
Gen		pos
Ak		Gen , pos
<i>jako</i> +Nom/Ak/adj-Ak		<i>jako</i> +Gen/Gen/adj-Gen
<i>policista</i> · _{Nom} <i>kontroluje vozidla</i> · _{Ak}		- <i>kontrolování / kontrola vozidel</i> · _{Gen} <i>policistou</i> · _{Ins} - <i>jejich</i> · _{pos} <i>kontrolování / kontrola policistou</i> · _{Ins} - <i>kontrolování / kontrola úředníka</i> · _{ACT/PAT} - syntaktická homonymie

Nesystémové valenční chování deverbálních substantiv

- Změna (většinou zmenšení) počtu valenčních doplnění
  - **ACT+PAT**: *jeho.ACT velení armádě.PAT* (událost)
  - **pouze PAT (ACT zabudován)**: *vrchní velení armády.PAT* (velitelé: substance)
- Změna typu valenčního doplnění **Velmi řídké**
  - Actor (ACT), Patient (PAT), Addressee (ADDR), Effect (EFF), ...
    - *balení kufrů.PAT* 'packing of bags' zabralo několik hodin (událost)
  - Material (MAT) modifying nouns denoting quantity
    - *jedno balení léků.MAT* 'one package of medicine' (kontejner)
- Nesystémové formy valenčních doplnění

Adverbální forma	→	Adnominální nesystémová forma
Gen/Ak, např. <i>žádat koho</i> . _{Ak}		Dat, např. <i>žádost komu</i> . _{Dat}
Gen/Dat/Ak/Ins, např. <i>žádat koho</i> . _{Ak}		Předložková skupina (PS), např. <i>žádost ke komu</i>
PS/inf/vedlejší věta, např. <i>navyknout si na kouření</i>		Gen, např. <i>návyk kouření</i> . _{Gen}

Nárůst počtu adnominálních forem

- U deverbálních substantiv dochází k výraznému nárůstu počtu morfematických vyjádření valenčních doplnění oproti jejich základovým slovesům

Typ substantiva	V-N páry	Adverbální formy		Adnominální formy			
		Celkem	Počet forem na lexikální jednotku	Počet forem		Počet forem na lexikální jednotku	
				Celkem	Nárůst o %, ve srov. se slovesy	Celkem	Nárůst, ve srov. se slovesnými lexikálními jednotkami
Kmenový derivát	175	900	5.1	1260	40.0	7.2	2.1
Kořenový derivát	81	418	5.2	634	51.7	7.8	2.6
Celkem	256	1318	5.2	1894	43.7	7.4	2.2

Nárůst počtu adnominálních forem

- U deverbálních substantiv dochází k výraznému nárůstu počtu morfematických vyjádření valenčních doplnění oproti jejich základovým slovesům

Typ substantiva	V-N páry	Adverbální formy		Adnominální formy			
		Celkem	Počet forem na lexikální jednotku	Počet forem		Počet forem na lexikální jednotku	
				Celkem	Nárůst o %, ve srov. se slovesy	Celkem	Nárůst, ve srov. se slovesnými lexikálními jednotkami
Kmenový derivát	175	900	5.1	1260	40.0	7.2	2.1
Kořenový derivát	81	418	5.2	634	51.7	7.8	2.6
Celkem	256	1318	5.2	1894	43.7	7.4	2.2

Nesystémové adnominální formy

- Nejvýraznější projev nesystémového valenčního chování
  - rozdíl mezi kmenovými a kořenovými deriváty
  - sémantické třídy: nejvýraznější rozdíl mezi typy derivátů z třídy Communication
- Výrazně přispívají k nárůstu počtu adnominálních forem
- Téměř výlučně PAT a ADDR
- Nejčastější nesystémová forma: předložková skupina (*žádost ke komu*)
- Druhá nejčastější nesystémová forma: bezpředložkový Dat u ADDR (*žádost komu*)

Typ derivátu	V-N páry	Adverbální formy	Adnominální formy				Celkem / 100%
			Systémové		Nesystémové		
				%		%	
Kmenový	175	900	1133	89.9	127	10.1	1260
Kořenový	81	418	476	75.1	158	24.9	634
Celkem	256	1318	1609	84.9	285	15.1	1894

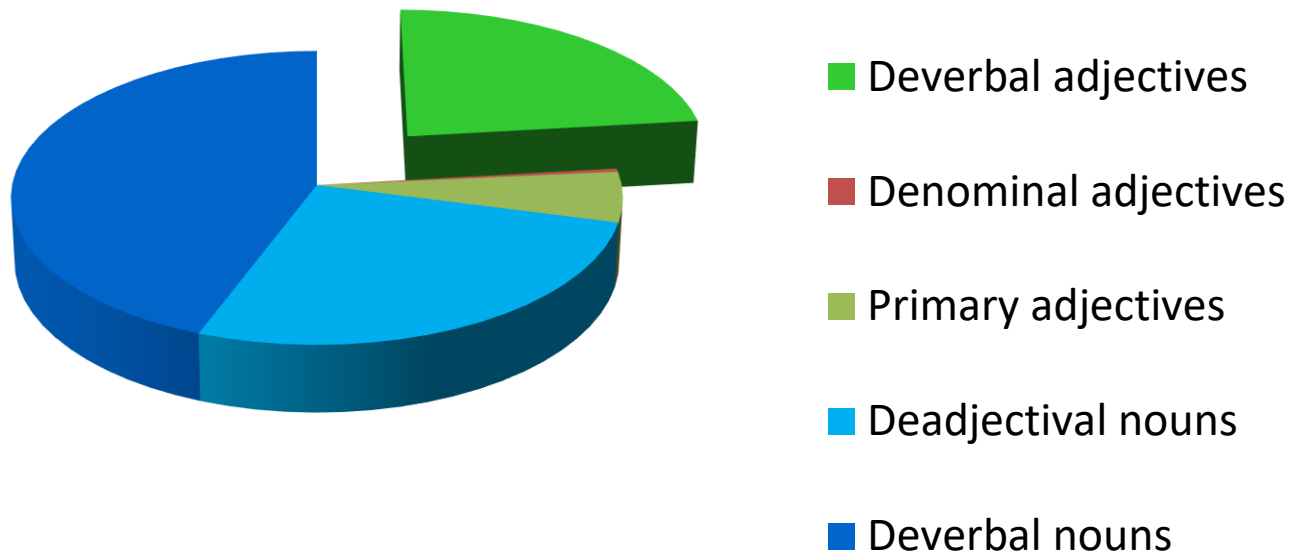
Valence deverbálních substantiv ve slovníku

NOMVALLEX

- Nejen pouhý přehled možných vazeb zkoumaných substantiv a rozdílů oproti valenci jejich základových sloves
- Bohatost a variabilita substantivních valenčních struktur, které díky většímu množství morfematických forem valenčních doplnění umožňují ve srovnání se slovesy více kombinací, v nichž se tato doplnění, vyjádřená různými formami, mohou vyskytnout
  - možnost vyrovnat se se syntaktickými omezeními substantivních valenčních struktur (slovosled, adnominální genitiv jako výsledek několika systémových změn, ...)
  - možnost vyrovnat se se syntaktickou homonymií
    - *varování řidičů*._{ACT/ADDR} že *silnice je*._{PAT} *neprůjezdná*
    - *varování řidičům*._{ADDR} že *silnice je*._{PAT} *neprůjezdná*
    - *varování řidiči*._{INS-PL-ACT} /od *řidičů*._{ACT} že *silnice je*._{PAT} *neprůjezdná*

NOMVALLEX:

Deverbální adjektiva

Systemové valenční chování deverbálních adjektiv

- Vlastnosti valenčních doplnění zkoumané lexikální jednotky ve srovnání se základovou lexikální jednotkou:

– počet valenčních doplnění (adjektiva: jeden slot odpovídá pasivní valenci)	Žádná změna
– typ valenčních doplnění	Žádná změna

– morfematické formy	Žádná změna nebo systematické změny
----------------------	-------------------------------------

Adverbální forma	→	Adjektivní systematická forma
Nom		Ins
<i>hacker</i> . _{Nom} vydírá <i>podnikatele</i> . _{Ak}		<i>podnikatel vydíraný / vydíratelný hackerem</i> . _{Ins}
		<i>od</i> +Gen
		<i>podnikatel vydíraný / vydíratelný od hackera</i>
Ak		Gen
znát <i>poměry</i> . _{Ak}		znalý <i>poměrů</i> . _{Gen}

Systemové valenční chování deverbálních adjektiv

- Vlastnosti valenčních doplnění zkoumané lexikální jednotky ve srovnání se základovou lexikální jednotkou:

– počet valenčních doplnění (adjektiva: jeden slot odpovídá pasivní valenci)	Žádná změna
– typ valenčních doplnění	Žádná změna

– morfemické formy	Žádná změna nebo systematické změny
--------------------	-------------------------------------

Adverbální forma →	Adjektivní systematická forma	Adjektivní typy
Nom	Ins, od+Gen	
<i>hacker</i> . _{Nom} vydírá <i>podnikatele</i> . _{Ak}	<i>podnikatel</i> vydíraný / vydíratelný <i>hackerem</i> . _{Ins} <i>podnikatel</i> vydíraný / vydíratelný <i>od hackera</i>	(iv) a (v)
Ak	Gen	
znát poměry . _{Ak}	znalý poměrů . _{Gen}	různé typy

Systemové valenční chování deverbálních adjektiv

- Vlastnosti valenčních doplnění zkoumané lexikální jednotky ve srovnání se základovou lexikální jednotkou:

– počet valenčních doplnění (adjektiva: jeden slot odpovídá pasivní valenci)
 – typ valenčních doplnění

Žádná změna

– morfemické formy

Žádná změna nebo systematické změny

Adverbální forma →	Adjektivní systematická forma	Adjektivní typy
Nom	Ins, od+Gen	
<i>hacker</i> . _{Nom} vydírá <i>podnikatele</i> . _{Ak}	<i>podnikatel</i> vydíraný / vydíratelný <i>hackerem</i> . _{Ins} <i>podnikatel</i> vydíraný / vydíratelný <i>od hackera</i>	(iv) a (v)
Ak	Gen	
<i>znát poměry</i> . _{Ak}	<i>znalý poměrů</i> . _{Gen}	různé typy
	Ak	
<i>znát něco</i> . _{Ak} , <i>poznat něco</i> . _{Ak}	<i>znající něco</i> . _{Ak} , <i>poznavší něco</i> . _{Ak}	(i) a (ii)
<i>dlužit někomu vysvětlení</i> . _{Ak} <i>naučit dvě děti jednu roli</i> . _{Ak}	<i>dlužný někomu vysvětlení</i> . _{Ak} <i>dvě děti naučené jednu roli</i> . _{Ak}	výjimečně i jiné typy

Nesystémové valenční chování deverbálních adjektiv

Poměrně řídké

- Změna počtu valenčních doplňení
  - mizí některý slovesný aktant
    - *chtivý peněz*._{PAT} *od někoho._{ORIG}
  - přibývá nový aktant
    - *zuřivý vůči podvodníkům*._{ADDR}
- Změna typu valenčního doplňení (APPurtenance)
  - adjektivní typ (viii)
  - *můj*._{APP} *starý známý*
- Nesystémové formy valenčních doplňení

Adverbální forma	→	Adjektivní nesystémová forma
Ak, např. <i>vláda poslouchá prezidenta</i>		Dat, např. <i>vláda poslušná prezidentovi</i>
Gen, např. <i>účastnit se našeho jednání</i>		Dat, např. <i>účastný našemu jednání</i>
Ak, např. <i>podezírat politika</i>		předložková skupina (PS), např. <i>podezíravý k politikovi</i>

Systémové chování

- politik **podezíraný** policií._{ACT} z podvodu._{PAT} / že podvádí._{PAT}
'a politician suspected by the police of a fraud / that he is swindling'

ACT_(Ins,od+Gen) **PAT**_(z+Gen,že) **ADDR**_(↑)

SLOVESO

- policie._{ACT} **podezírá** politika._{ADDR} z podvodu._{PAT} / že podvádí._{PAT}
'the police suspect a politician of a fraud / that he is swindling'

ACT_(Nom) **ADDR**_(Acc) **PAT**_(z+Gen,že)

- politik **podezřelý-1** z podvodu._{PAT} / že podvádí._{PAT}
'a politician suspect(ed) of a fraud / that he is swindling'

PAT_(z+Gen,že) **ADDR**_(↑)

- politik **podezřelý-2** policii._{ACT} *potenciálně podvodným jednáním.*_{PAT}
'a politician suspect to the police due to [lit. by] a potentially fraudulent act'

ACT_(Dat) **PAT**_(Ins) **ADDR**_(↑)

- policie **podezíravá** k politikovi._{ADDR}, že podvádí._{PAT} / *z podvodu._{PAT}
'police suspicious towards a politician that he is swindling / *of a fraud'

ADDR_(k+Dat) **PAT**_(že) **ACT**_(↑)

Nesystémové chování

Systémové chování

- politik *podezíraný* policií._{ACT} z podvodu._{PAT} / že podvádí._{PAT}
'a politician suspected by the police of a fraud / that he is swindling'

ACT_(Ins,od+Gen) PAT_(z+Gen,že) ADDR_(↑)

SLOVESO

- policie._{ACT} *podezírá* politika._{ADDR} z podvodu._{PAT} / že podvádí._{PAT}
'the police suspect a politician of a fraud / that he is swindling'

ACT_(Nom) ADDR_(Acc) PAT_(z+Gen,že)

- politik *podezřelý-1* z podvodu._{PAT} / že podvádí._{PAT}
'a politician suspect(ed) of a fraud / that he is swindling'

PAT_(z+Gen,že) ADDR_(↑) [mizí ACT]

- politik *podezřelý-2* policii._{ACT} potenciálně podvodným jednáním._{PAT}
'a politician suspect to the police due to [lit. by] a potentially fraudulent act'

ACT_(Dat) PAT_(Ins) ADDR_(↑) [nesystémové formy Nom > Dat; z+Gen,že > Ins]

- policie *podezřavá* k politikovi._{ADDR}, že podvádí._{PAT} / *z podvodu._{PAT}
'police suspicious towards a politician that he is swindling / *of a fraud'

ADDR_(k+Dat) PAT_(že) ACT_(↑) [nesystémové formy Dat > k+Dat; *z+Gen]

Nesystémové chování

Rozdíl v počtu adjektivních aktantů

Aktant	Pasivní valence	„Standardní“ valence				Celkem
		Sdílené aktanty	Doplněné aktanty	Chybějící aktanty		
				Prázdný valenční rámec	Neprázdný valenční rámec	
ACT	107	41	-	11 <i>rozhodující</i>	6 <i>podezřelý</i>	58
ADDR	7	11	1 <i>zuřivý k+Dat</i>	4	4	20
EFF	-	8	1	2	-	11
ORIG	-	5	2	1	5 <i>chtivý</i>	13
PAT	50	87	-	21	1	109
Celkem	164	152 72%	4 2%	39 18.5%	16 7.5%	211 100%

Počet systémových a nesystémových adjektivních morfematických forem

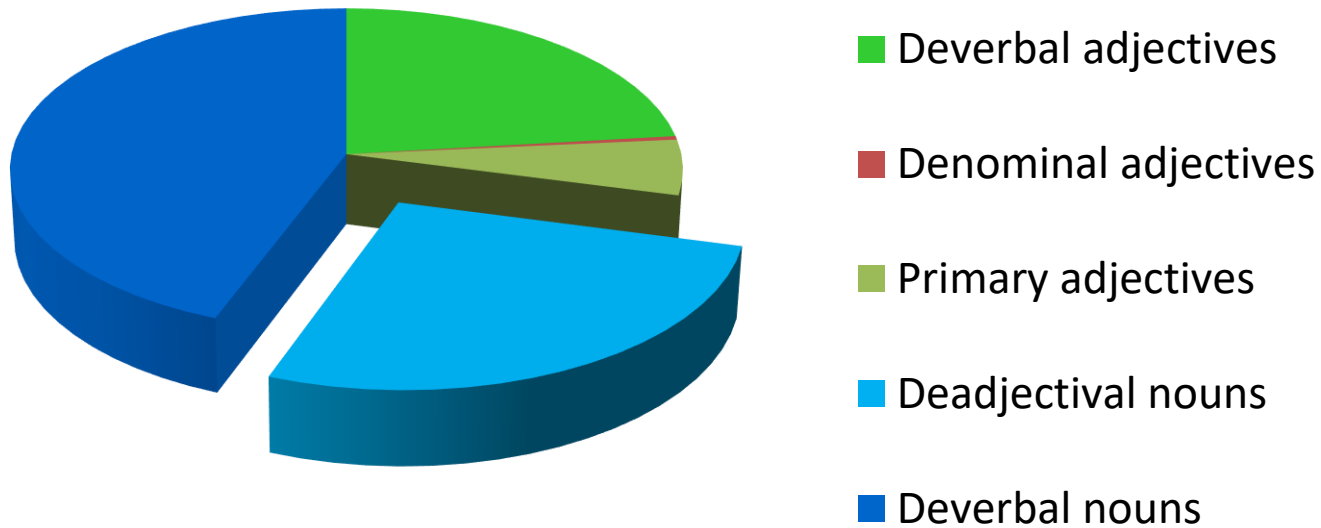
Adjektivní typ	V-A páry	Adverbální formy	Adjektivní morfematické formy				
			Systémové		Nesystémové		Celkem (100%)
				%		%	
(i)	9	23	23	100%	0	0%	23
(ii)	3	5	5	100%	0	0%	5
(iii)	14	31	22	75%	7	25%	29
(iv)	30	84	70	86%	11	14%	81
(iv')	9	21	17	68%	8	32%	25
(v)	18	19	19	76%	6	24%	25
(vi)	74	139	57	49%	58	51%	115
Celkem	157	322	213	70%	90	30%	303

Distribuce nesystémových forem aktantů

Aktant	Morfematická forma	Celkem	Příklady
ACT	Dat	5	podezřelý policii. _{ACT} ‘suspect to-the-police’
	PG	11	výstražný pás vnímatelný pro nevidomé občany. _{ACT} ‘a safety strip perceivable for the blind people’
ADDR	PG	3	odpovědný před parlamentem. _{ADDR}
EFF	Ins	2	‘responsible [lit.] before the parliament’
	PG	3	
	Inf	1	
	CONT	2	
ORIG	PG	1	zkušený z práce. _{ORIG} ‘experienced [lit.] from work’
PAT	Gen	1	
	Dat	3	poslušný prezidentovi. _{PAT} ‘obedient to-the-president’
	Ins	1	vnímavý k potřebám. _{PAT} jiných
	PG	43	‘sensitive towards the needs of others’
	Inf	5	spokojený , že vše dobře dopadlo. _{PAT}
	CONT	9	‘content that everything ended well’

NOMVALLEX:

Deadjektivní substantiva

Typy deverbálních adjektiv a deadjektivních substantiv

Adj. typ	Slovesný tvar, ze kterého je odvozeno	<i>podezírat</i> ^{impf}	<i>rozpadat se</i> ^{impf} – <i>rozpadnout se</i> ^{pf}	Deadjektivní substantivum
(i)	přechodník přítomný	<i>podezírající</i>	<i>rozpadající se</i>	--- (varianta -nost, např. žádoucnost)
(ii)	přechodník minulý	-	<i>rozpadnuvší se</i>	---
(iii)	minulý kmen; sufix -l(-ý)	<i>podezřelý</i>	<i>rozpadlý</i>	<i>posedlost</i> <i>závislost</i>
(iv)	příčestí trpné (pf nebo impf)	<i>podezíraný</i>	-	<i>předurčenost</i> <i>žádanost</i>
(iv')	příčestí trpné reflexivního intransitivního slovesa (typ. pf)	-	<i>rozpadnutý</i>	<i>odhodlanost</i> <i>oddanost</i>
	Vyjadřující			
(v)	potenciální zasažení dějem; sufix -telný	<i>podezíratelný</i>	<i>rozpadnutelný</i>	<i>ovladatelnost</i> <i>použitelnost</i>
(vi)	vlastnost plynoucí z tendence opakovat děj; různé sufixy	<i>podezíravý</i>	<i>rozpadavý</i>	<i>podezíravost</i> <i>vnímavost</i>
(vii)	účel; sufix -cí, např. krycí	-	<i>rozpadací</i>	---
(viii)	konkrétum, většinou osoba	<i>podezřelý</i>	-	---

Systemové valenční chování deadjektivních substantiv

- Deaktualizační transformace „větná struktura založená na adjektivním predikátoru ve tvaru verba finita“ → „nominální skupina založená na predikátoru ve tvaru deadjektivního substantiva“ (PMČ, 1997; Grepl - Karlík, 1998)
- Pravidlo (A):
Nom z větné struktury → Gen/pos v nominální struktuře
  - nositel vlastnosti
  - *koruna je směnitelná* → *směnitelnost koruny / její směnitelnost*
- Pravidlo (B):
Forma všech valenčních substantivních nebo větných doplnění adjektiva ve větné struktuře se v nominální struktuře nemění
  - *Hus byl věrný **pravdě*** → *věrnost Husa **pravdě** / Husova věrnost **pravdě***
  - *soused byl ochotný **pomoct*** → *ochota suseda **pomoct** / susedova ochota **pomoct***

Genitiv nositele vlastnosti a adjektivní pasivní valence

- Adjektivní pasivní valence je u deadjektiv „reaktivována“
  - nejčastěji vyjádřena formou Gen/pos
  - ACT (typicky deadjektiva odvozená z adjektivních typů (iii), (iv') a (vi))
  - PAT nebo ADDR (typicky deadjektiva odvozená z adjektivních typů (iv) a (v))

Adj. typ	Adjektiva	Deadjektiva
(iii)	<i>trenér (ACT↑) zoufalý z porážky._{PAT}</i>	<i>zoufalství trenéra._{ACT} z porážky._{PAT} trenérovo._{ACT} zoufalství z porážky._{PAT}</i>
(iv)	<i>média (PAT↑) sledovaná mladou generací._{ACT}</i>	<i>sledovanost médií._{PAT} mladou generací._{ACT} jejich._{PAT} sledovanost mladou generací._{ACT}</i>
(iv')	<i>muž (ACT↑) odhodlaný jednat._{PAT}</i>	<i>odhodlanost muže._{ACT} jednat._{PAT} mužova._{ACT} odhodlanost jednat._{PAT}</i>
(v)	<i>prezident (PAT↑) odvolatelný parlamentem._{ACT}</i>	<i>odvolatelnost prezidenta._{PAT} parlamentem._{ACT} prezidentova._{PAT} odvolatelnost parlamentem._{ACT}</i>
(vi)	<i>pacient (ACT↑) vnímavý k infekci._{PAT}</i>	<i>vnímavost._{ACT} pacienta k infekci._{PAT} pacientova._{ACT} vnímavost k infekci._{PAT}</i>

Adj. typ	Počet lexikálních jednotek			Celkem
	Pasivní valence v NomVallexu			
	ACT(↑)	ADDR(↑)	PAT(↑)	
(i)	9 <i>rozhodující</i>	-	-	9
(ii)	5 <i>poznavší</i>	-	-	5
(iii)	25 <i>dbalý</i>	2 <i>podezřelý</i>	1 <i>vzniklý</i>	28
(iv)	10 <i>nadšený</i>	5 <i>podezíraný</i>	19 <i>povoláný</i>	34
(iv')	11 <i>odhodlaný</i>	-	-	11
(v)	3 <i>poddajný</i>	1 <i>podezíratelný</i>	17 <i>přijatelný</i>	21
(vi)	71 <i>podezíravý</i>	-	15 <i>přitažlivý</i>	86

Vyjádření ACT v závislosti na typu deadjektiva

Sloveso: Aktivum: **ACT(1)**

pacient._{ACT} **vnímá** vysoký zvuk._{PAT}

Pasivum: diateze, **ACT(7)**

vysoký zvuk._{PAT} **je vnímán** *pacientem*._{ACT}

Adjektiva a deadjektiva:

- *pacient* (ACT↑) **vnímavý** k vysokému zvuku._{PAT}

Deadjektivum: **ACT(2,pos)**

pacientova._{ACT} **vnímavost** k vysokému zvuku._{PAT}

vnímavost *pacienta*._{ACT} k vysokému zvuku._{PAT}

- *vysoký zvuk* (PAT↑) **vnímatelný** *pacientem*._{ACT} (pro *pacienta*._{ACT})

Deadjektivum: **ACT(7)**

vnímatelnost *vysokého zvuku*._{PAT} *pacientem*._{ACT} (pro *pacienta*._{ACT})

Deverbální kmenový derivát: **ACT(2,7,pos)**

vnímání *vysokého zvuku*._{PAT} *pacientem*._{ACT}

pacientovo._{ACT} **vnímání** *vysokého zvuku*._{PAT}

vnímání *pacienta*._{ACT}, *že zvuk je*._{PAT} *vysoký*

Vyjádření ACT v závislosti na typu deadjektiva

Sloveso: Aktivum: **ACT(1)**

pacient._{ACT} **vnímá** vysoký zvuk._{PAT}

Pasivum: diateze, **ACT(7)**

vysoký zvuk._{PAT} **je vnímán** pacientem._{ACT}

Deadjektivum: **ACT(2,pos):**

Typ (iii): *posedlost, vzteklost, závislost*

Typ (iv'): *odhodlanost, oddanost, spokojenost*

Typ (vi): *vnímavost, podezíravost, lačnost*

Deadjektivum: **ACT(7,(PS)):**

Typ (iv): *oblíbenost, ohroženost, sledovanost*

Typ (v): *vnímatelnost, přijatelnost*

Deadjektivum: **ACT(2,7,pos):**

výjimečně: *znalost, snášlivost*

Deverbální kmenový derivát: **ACT(2,7,pos)**

vnímání, vykládání-vyložení, čtení

Deverbální kořenový derivát: **ACT(2,(7),pos)**

výklad, četba, záznam

ACT u deadjektiv: okrajové změny ve valenci

- U adjektiva ACT(3) [Proživatel] → u deadjektiv ACT(2,pos) [~~Nositel vlastnosti~~]

- zvuk._{PAT} se líbí posluchačům._{ACT}

zvuk (PAT↑) libý posluchačům._{ACT}

libost zvuku._{PAT} *posluchačům._{ACT} (vlastnost)

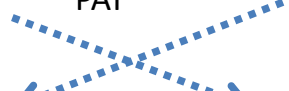

libost posluchačů._{ACT} nad zvukem._{PAT} (abstraktní výsledek děje?)

- herec (PAT↑) sympatický divákům._{ACT}

sympatičnost herce._{PAT} ??divákům._{ACT} (vlastnost)

*sympatie herce._{PAT} divákům._{ACT}

sympatie diváků._{ACT} k herci._{PAT} (abstraktní výsledek děje?)

- Lpění PAT(↑) na materiálních věcech, vlastní Petrovi._{ACT}, má za následek...

Petrova._{ACT} vlastnost lpění._{PAT} na materiálních věcech má za následek...

Nesystémové valenční chování deadjektivních substantiv

- Změna počtu valenčních doplnění
  - mizí některý adjektivní aktant
    - *host* PAT(↑) *protivný obsluze*._{ACT} *neustálými požadavky*._{EFF}
→ *protivnost hosta*._{PAT} (chybí: komu, čím)
  - přibývá nový aktant
    - *Petrova*._{ACT} *slabost pro opuštěná zvířata*._{PAT}
- Změna typu valenčního doplnění (MATerial)
  - *bohatý na lesy*._{PAT} → *bohatství* (velké množství) *lesů*._{MAT}
- Nesystémové formy valenčních doplnění

Adjektivní forma	→	Adnominální nesystémová forma
Dat, např. <i>oddaný komu, vděčný komu</i>		PS, např. <i>oddanost ke komu, vděčnost ke komu</i>
Dat, např. <i>navyklý gestům</i>		Gen, např. <i>navyklost gest</i>
PS, např. z+Gen		+ PS, např. <i>naštvanost nad čím, nervozita nad čím</i>

NOMVALLEX: Shrnutí a výhledy

- Jedinečnost valenčního chování lexikální jednotky ⇒ potřeba zachycení ve valenčním slovníku
- Data slovníku ⇒ možnost srovnání valence různých derivačních typů z různých hledisek
- Plány do budoucna
  - rozšíření počtu lexémů substantiv i adjektiv
  - substantiva sdílející stejné motivující sloveso (i nepřímo, tj. přes deverbální adjektivum)
    - *vnímání, vjem, ale i vnímavost, vnímatelnost*
  - reciprocita
    - *jejich vzájemná nedůtklivost, oddělenost od sebe navzájem*
  - změny ve významu a/nebo valenci substantiva spojené s užitím prefixu *ne-*
    - *(ne)dotknutí se, *nedotyk, nedůtklivost vs. důtklivost, (ne)ohroženost vs. neohroženost*

Literatura

- Boguslavsky, I. (2003). On the Passive and Discontinuous Valency Slots. In Proceedings of the 1st International Conference on Meaning-Text Theory, pages 129-138, Paris, Ecole Normale Supérieure.
- Booij, G. (2007). The Grammar of Words. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press.
- Cinková a kol. (2021). EngVallex - English Valency Lexicon 2.0. Praha: UFAL MFF UK.
- Čermák, F. (2011). Jazyk a jazykověda. Přehled a slovníky. Praha, Karolinum.
- Detges, U. (2004). Argument inheritance as a metonymic effect. *Metaphorik*, 6, 6-35.
- Grepl, M., Karlík, P. (1998). Skladba češtiny. Olomouc: Votobia.
- Kolářová, V. (2014). Special valency behavior of Czech deverbal nouns. In Spevak, O. (Ed.) *Noun Valency*, p. 19–60, Amsterdam: John Benjamins.
- Kolářová, V., Vernerová, A., and Klímová, J. (2020). NomVallex I. Valenční slovník substantiv. Praha: Ústav formální a aplikované lingvistiky, 231 p., <http://hdl.handle.net/11234/1-3420>.
- Lopatková et al. (2020). [VALLEX 4.0](#), LINDAT/CLARIAH-CZ Digital Library at the Institute of Formal and Applied Linguistics (ÚFAL), Faculty of Mathematics and Physics, Charles University, Prague, <http://hdl.handle.net/11234/1-3524>.
- Panevová, J. (1980). *Formy a funkce ve stavbě české věty*. Praha: Academia, 222 p.
- Piřha, P. (1982). K otázce valence u adjektiv. *Slovo a slovesnost*, 43, pages 113–118.
- Příruční mluvnice češtiny (1997). Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Rusínová, Z. (2016). Deverbální adjektivum. In Karlík, P. – Nekula, M. – Pleskalová, J. (Eds.), *Nový encyklopedický slovník češtiny*, page 328, Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Urešová a kol. (2021): PDT-Vallex. Valenční slovník češtiny propojený s korpusy 4.0. Praha: UFAL MFF UK.

NOMVALLEX: Data

- NomVallex 1.0 (2020)
<https://ufal.mff.cuni.cz/nomvallex>
- Pracovní data Vallexu a NomVallexu
+ prohlížení PDT-Vallexu
  - PyVallex: <https://quest.ms.mff.cuni.cz/pyvallex/>
  - Modré vyhledávací: <https://quest.ms.mff.cuni.cz/vallex/>

Enter your search query

error=valdiff_eq_valdiffCurrent X

Lexicons to ...

All

Select which datasets to search in.

A query is a list of key=regexp pairs. To negate a query, use != instead of =.

DŮVĚŘIVOST (blu-n-důvěřivost, 1 of 1 LUs)

NomVallex-adj.txt:582

důvěřivost no-aspect

[blu-n-důvěřivost-1] 🔑 !

ACT^{obl}_{2, pos} PAT^{obl}_{3, k+3, že, cont}

derivedFrom blu-a-důvěřivý-1 ACT_{2, pos, ||} PAT_{k+3, že}

valdiffNew ACT_{2, pos, ||} PAT_{k+3, že, 3, cont}

pdt-vallex PDT-Vallex-no

Enter your search query

error=valdiff_eq_valdiffCurrent X

Lexicons to ...

All

A query is a list of key-regex pairs. To negate a query, use != instead.

Select which datasets to search in.

Failed Tests

valdiff_eq_valdiffCurrent

previous:=ACT(+:2,pos;:||) =PAT(=:k+3,že)

current: =ACT(+:2,pos;:||) =PAT(=:k+3,že;+:3,cont)

DŮ

allex-adj.txt:582

dů

vost-1] !

ACT 2, pos PAT 3, k+3, že, cont

derivedFrom blu-a-důvěřivý-1 ACT 2, pos, || PAT k+3, že

valdiffNew ACT 2, pos, || PAT k+3, že, 3, cont

pdt-vallex PDT-Vallex-no

DŮVĚŘIVÝ

1

důvěřivý no-aspect

[blu-a-důvěřivý-1] 🔑

PAT^{obl}_{k+3, že} ACT^{obl}_{||}

derivedFrom [blu-v-důvěřovat-1](#) PAT_{že, k+3, 3} ACT_{||, 1}

pdt-vallex PDT-Vallex-no

synon takový, kt. snadno n. i lehkomylně důvěřuje

negation nedůvěřivý; Mladí lidé jsou k politikům.PAT

: id: blu-n-důvěřivost-1

~ no-aspect: důvěřivost

+ ACT(2, pos; obl) PAT(3, k+3, že, cont; obl)

-derivedFrom: blu-a-důvěřivý-1

-pdt-vallex: PDT-Vallex-no

-synon: přílišná, lehkomyšlná důvěra

-negation: nedůvěřivost; A jak poroste jejich.ACT

nedůvěřivost.PRED vůči Francii.PAT, porostou i výnosy francouzských státních dluhopisů.; I v nás se přece ozývá ona odvěká

nedůvěřivost.PRED lidského srdce.ACT, co s námi Bůh chystá.PAT.;

-examplerich: Gorbačovova.ACT neomezená důvěřivost.PRED

lidem.PAT, kteří jej nakonec zradili, byla hlavní příčinou pokusu o

Je potřeba zakoupit novou obuv, a tak se bezelstně vydáte do obchodu s obuví, plni důvěřivosti.PRED, jak snadno, levně a rychle pořídíte.PAT.;

-note: Žádný doklad na kombinaci ACT(2) PAT(3, že). Žádný doklad na kombinaci ACT(2, pos) PAT(cont).;

-status: DEADJ udelet, hotovo

-valdiff: =ACT(+:2, pos; -: ||) =PAT(=:k+3, že)

Děkujeme za pozornost!

- NomVallex 1.0 (2020)
<https://ufal.mff.cuni.cz/nomvallex>
- Pracovní data Vallexu a NomVallexu
+ prohlížení PDT-Vallexu
  - PyVallex: <https://quest.ms.mff.cuni.cz/pyvallex/>
  - Modré vyhledávací: <https://quest.ms.mff.cuni.cz/vallex/>